

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Illvstrissimi Viri Petri De Marca Archiepiscopi Parisiensis Dissertationvm De Concordia Sacerdotii Et Imperii, Sev De Libertatibvs Ecclesiæ Gallicanæ, Libri Octo

Marca, Pierre de

Parisiis, 1669

Capvt XV.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15591

non poterat. quod illi à Pontifice indultum est. Vnde colligimus, subditorum contumaciam frequentibus dispensationibus viam aperuisse. ne quis cum Novatoribus ad Curiam Romanam hujus remissionis omnem culpam revocet. Tantis enim erat in Ecclesia canonum contemptus, ut à vindicta sæpissime ob multitudinem reorum abstinendum esset, & dispensatione tanto morbo providendum. Itaque satis esse duxerunt Pontifices, probabili quadam ratione inducti, canonibus aliquos solvere, ut infractarum legum reatus vitaretur, quàm post vulnus remedium parare. Verba autem Anselmi hæc sunt: *Sæpe necesse est aliquid de apostolicis & canonicis statutis pro dispensationibus relaxare, & maxime in regno, in quo ferè omnia sic corrupta & perversa sunt, ut vix ibi aliquid omnino secundum statuta ecclesiastica fieri possit.*

Anselmi Cantuar. ep. l. i. tit. 1. in Novat. ep. 1. v. 1. p. 719.

VIII. Goffridus Vindocinensis eadem ætate Calixto secundo insinuat quis modus sequendus sit in dispensationibus, quæ tunc in antecessum concedebantur. *Dispensationes, inquit, aliquando in Ecclesia faciende sunt, non quidem amore pecunie, vel quolibet humano favore, sed pia & misericordie intentione. Tunc enim à pastore Ecclesie dispensatio piè & misericorditer fieri dicitur, cum aliquid minus perfectè ad tempus sit ab illo, vel fieri permittitur, non voluntate sua, sed aliorum necessitate, ne in ipsis videlicet fides Christiana periclitetur. Et mox: Possunt etiam & debent fieri dispensationes, quibus Ecclesiarum & monasteriorum consuetudines immutentur; sed ubi postponitur minus bonum, ut quod est melius instituat. Infra: Si quis vero aliter in Ecclesia dispensationes facit, rationi simul & veritati contradicit; nec solum lucernam ardentem non habet, verum etiam aliorum ardentem extinguit. Et ideo non rectè dicitur Christi Vicarius; sed dux est cæcorum, ipse cæcus.*

Goffridus Vindoc. in Opus. c. 1.

IX. Nota est Bernardi de dispensationibus sententia, quam Eugenio sequendam proposuit. *Quid, inquit, prohibes dispensare? Non, sed dissipare. Non sum tam rudis ut ignorem positos vos dispensatores; sed in edificationem, non in destructionem. Deinde queritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. Vbi necessitas urget, excusabilis dispensatio est. Vbi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est. utilitas, dico, communis, non propria. Nam cum nihil horum est; non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.*

Bernardus l. 1. de Coedific.

X. Gratianus variis in locis, ob necessitatem, vel utilitatem Ecclesie, dispensationi esse locum docuit, ita ut illi cum ceteris conveniat. A qua regula jure Decretalium recessum non est, quamvis privatorum ma-

Grat. c. 1. q. 7. de c. 1. de dispensat. l. 1. c. 1. de caus. p. 1. de elec. l. 1. c. 1.

mor sit habita ratio, quàm haberetur antiquis canonibus. Etenim scientia, morum honestas, bona fama, meritorum prerogativa, nobilitas petentis, censentur justæ causæ dispensandi; ut probari potest ex variis locis Decretalium, quod deinde placuit Concilio Tridentino. Itaque venia canonum, quæ olim ob publicam tantum causam privatis post violatos canones concedebatur, indulgeri cœpit ante omnem actum, propter privatum petentium commodum, si meritis aliunde juvantur, & eorum opera bono publico inservire possent. Vnde profecta est dispensationum frequentia, in votis, in beneficiis, irregularitatibus, & matrimoniis; quæ gravissimorum virorum querelas provocarunt. Ut enim de B. Bernardo taceam; Hildebertus Sarisberienfis, Matthæus Paris, Guillelmus Durandus, Nicolaus de Clemangiis, Ioannes Gerson, multis hac de re conquesti sunt.

Cap. Innocentii, de elect. c. De multa, de Præbendis.

Trid. sess. 14. c. 5. sess. 21. c. 18.

C A P V T X V.

Synopsis.

I. Discutitur questio, an dispensatio sine causa sit licita & valida. Inferioris, est illicita & invalida. Summi Pontificis, quidam licitam esse aiunt; alij autem illicitam, quia non est dominus legum.

II. Illicita autem dispensatio, à plerisque valida dicitur; ab aliis invalida. quorum rationes proponuntur.

III. Distinctio auctoris, in iis quæ singulos respiciunt, dispensationem sine causa, absque crimine concedi & suscipi; in iis quæ jura tertij aut statum publicum ledunt, nec licitam esse nec validam. Prima pars probatur, ex consuetudine recepta ab aliquot sæculis; quæ inducere potuit ut per dispensationes legi derogetur, quemadmodum omnino potest legem abrogare. Maxima vis consuetudinis in dispensationibus, unde dispensatio significatur nomine consuetudinis. Dispensationes in gravissimis rebus quotidie conceduntur sine causa, contra canones Conciliorum generalium; quæ receptæ sunt usu: quedam autem in minoribus negotiis vix recipiuntur, ob usum contrarium. Probatum facultas concedenda dispensationis sine causa ex Concilio Lugdunensi, quod explicatur.

IV. Si mores recepti in regno ledantur, invalida dispensatio, quia sine causa legitima, & quia in iis casibus dispensationis usus non receptus. Dispensationes mendicantibus concessa ad beneficia possidenda rejectæ.

V. Caritas leditur novitate. Quare abstinendum hoc casu à dispensatione, quæ precipue ob concordiam indulta est. Ex dispensationibus intempestivis dissidia oriuntur, à Maximo Abbate.

VI. Inquiritur in omnia rescripta, non eo proposito ut limites ponantur pontificie potestati. Omnia privilegia sedis Romane non erant cognita Gallis tempore Fulberii. Tenere agendum cum Romanis.

VII. Cavent Romani Pontifices ne rescriptis suis

ta ingenia offenduntur, etsi revera in actione proposita aut in consilio agentis nihil sit quod argui possit, imò verò res in se sit laudabilis, quamvis non sit ad salutem necessaria. Hoc scandalum infirmorum, vel pusillorum, dicitur à Magistris. In quo hanc regulam præscripsit Paulus Apostolus, ut ab ea actione quæ ruinæ occasionem præbet, abstinendum sit, quemadmodum ipse carnis esum & vini potum sibi repudiandum duxit, si quis inde fratrum læderetur, sive scandalizaretur. Huc referri potest Petri Apostolorum principis factum: qui licet sanam doctrinam sectaretur, cum Iudæos & Gentiles in fidem Christi erudiret, eò tamen modo se gessit, ut etsi prudentia ejus consilium non destitueretur, in eas angustias inciderit quæ imbecilles in fidei periculum adducerent. Qua de re palam illum Paulus dispensatione ulus objurgavit, ut vulnere crudo, quod incautè à Petro impactum erat, mederetur. Cessavit ergo Petrus, monente altero Apostolo, ab ea dissimulatione & dispensatione, ut scandalum à neophytis amoliretur. Vtriusque Apostoli factum, dispensationem cum Hieronymo & Chrystostomo vocavi. *Cum itaque vidisset*, inquit Hieronymus, *Apostolus Paulus periclitari gratiam Christi, nova bel-lator vetus usus est arte pugnandi, ut dispensationem Petri, qua Iudæos salvari cupiebat, nova ipse contradictionis dispensatione corrigeret, & resisteret ei in facie.* Chrystostomus apertè in commentario capitis xi. epistolæ ad Galatas ait verba Pauli ad Petrum non fuisse dissidij aut coptionis, sed prudentis cujusdam dispensationis. Quam sententiam persuadere videtur agendi ratio quam in simili facti specie amplexus est Paulus Apostolus: qui ne Iudæos à se alienaret, quin potiùs Christo conciliaret, Timotheum circumcidit, caput suum rasit Hierosolymis, & alia quædam à lege indicta peregit. Itaque non ex animo Iudæicis ritibus se Paulus accommodabat, sed secundum dispensationis remissionem, ut notavit Chrystostomus. Non me latet Augustino non probari eam respondendi rationem, quam Hieronymus ab Origene & aliis veteribus hausit. Sed erratum, si quod fuit in Petro, ob scandalum quod exinde illo invito emerfit, causam nostram juvat: qui ratione scandali ab actione abstinendum esse censemus.

VIII. Quod Apostolorum principi accidit, ejus quoque successoribus in Cathedra Romana contigit aliquando, ut rescriptis datis, quæ à regulis aliena non videbantur, ex Regum, populorum, aut Episcoporum offensiones sequerentur, quæ in scandali nomen transirent. Quod enim sit contra

canones, scandalum dicitur à Leone I. in epistola ad Anatolium: *Sed cum in injuriam canonum illa tentata sunt quæ omnibus Ecclesiis scandalum maximum generarent.* Attamen in his angustiis, statim aut Romanus Pontifex aut Episcopi provinciales in crimen adduci non debent; cum utrique vel moribus, vel canonibus receptis, plerunque se tueri possint, valde probabili ratione. In his difficultatibus Romani Pontifices præcipiunt ut à rescriptorum executione superfedant Episcopi ad quos directæ sunt. *Si mandatum nostrum* (inquit Alexander III.) *pro alicujus provisione receperis qui aliud beneficium habeat, de quo valeat commodè sustentari, nisi forte in literis ipsis de hoc mentio habeatur, aut si non potest et sine scandalo provideri, æquanimiter sustinemus si pro eo mandatum nostrum non duxeris exequendum.* Monuimus autem superioribus capitibus scandala & offensiones in Rempublicam Christianam invehi, quando status ecclesiasticus aliqua novitate percellitur, & consuetudines receptæ convelluntur. Quod apertè quoque probatur ex Decretali Innocentij III. qui filium Græci Sacerdotis ex legitima uxore susceptum in Episcopum consecrari jubet, *nisi*, inquit, *pro eo quod inter Latinos Græci hujusmodi conversantur, regionis consuetudo repugnet.* Vbi Ioannes Andreas rectèa dnotavit, hanc exceptionem additam ob vitandum scandalum & offensionem quæ inde contingere posset, si quid alienum à consuetudine recepta inter Latinos induceretur. Itaque controversiæ similes ex hac regula dirimendæ sunt, ut à rebus novis, quæ subjectorum animos offendunt, temperetur, donec si fortè quod ab initio novum erat, accedente publico consensu, inter exempla quoque referatur. Interim tamen quandiu ex ea novitate offensiones sequuntur, desistendum omnino esse à rescriptorum executione docuit Alexander. Quod intelligendum est, etiamsi justa præcipiantur, & addita fuerit clausula, *non obstante scandalo.* Nec enim scandalum cadere potest in præcepti rationem, cum sit contra caritatem, quæ finis est debitus præcepti secundum Apostolum, quemadmodum egregiè observavit Covarruvias, præsertim cum hæc sit præcipua cura Romanæ sedis, ut à populis scandala amoveat, sicut variis in locis Pontifices profitentur. Ut enim graviter monuit Iulius in epistola ad Orientales Episcopos, relata apud Athanasium, *in rebus ecclesiasticis non specimen eloquentiæ, sed canones apostolici requiruntur, operaque dari solet ne quis ex parvis in Ecclesia scandalizetur. Expediit enim, secundum evangelicum verbum, molam asinariam suspendi à collo, atque ita demergi,*

Tom. 14.

Hieronim. in ep. ad August.

Chry. in com. ad Gal. c. xi. ep. ad Gal. c. xi. de off. legat. in 6. ep. 10. i. apud Athanas. Ap. 4.

Chry. in com. ad Gal. c. xi. ep. ad Gal. c. xi. de off. legat. in 6. ep. 10. i. apud Athanas. Ap. 4.

C. Cum tenet- mur. de præbend.

C. Cum alim. de Cleric. conjug.

1. Titm. h. Covarruvias in Regula, Pæccatorum. r. parti. Relect. f. 1. Gregor. in proxim. Decretal. Bonif. in prat. & c. 1. de offic. legat. in 6. ep. 10. i. apud Athanas. Ap. 4.

quàm unum ex pusillis scandalizare. Quod ea conditione temperant è Beda, ut vitetur proximorum scandalum, in quantum id fieri potest sine peccato. Porro Episcopi qui ab executione rescripti cessant, ratione scandali emergentis, literis suis Summo Pontifici causam referre debent cur iussa non impleverint; ut colligitur ex Alexandro III. In quo dispar est ratio surreptionis, qua jus tertij læditur, & scandali, quod è novitate præcepti proficiscitur: quia de vitio surreptionis pronuntiare potest iudex delegatus; sed ob metum scandali superferret executioni, & rescribit.

I. X. Regula proposita de rescriptis non exequendis ut vitetur scandalum, sola sufficeret in disceptationibus quæ apud nos frequentantur in foro. Sed quia Theologis & nostris interpretibus placuit aliam quoque difficultatem attingere, scilicet quid agendum sit, si rescripta ita canones & disciplinam violent ut in apertum Reipublicæ Christianæ detrimentum cedant, referendam duxi eorum sententiam: quæ adeo apud illos certa est, ut in eam ex æquo consentiant utriusque opinionis vindices, tum qui pro Pontifice stant in controversia de Conciliorum auctoritate, tum illi qui Concilium Pontifici præferunt. Afferunt omnes eo casu reverenter agendum cum Romana sede, ita tamen ut executio rescriptorum suspendatur. Non quòd aliquis possit esse iudex Papæ, aut auctoritatem habeat in illum, sed per modum defensionis, inquit Caietanus. *Cuilibet enim est jus ad resistendum injuriæ, & impediendum, defendendumque.* Eadem est sententia Innocentij IV. & Hostiensis, non esse parendum rescriptis Papæ, quibus status Ecclesiæ perturbaretur, aut insigniter decoloraretur. Panormitanus autem eo casu Imperatorem teneri ad subsidium Ecclesiæ. Vnde Victoria & Cordubensis hauserunt, in his difficultatibus posse subditos auxilia Principum implorare, ut eorum auctoritate executio impediatur. Quæ omnia sic interpretanda sunt, ut inde argui non possit defectus auctoritatis in Summo Pontifice, sed defectus intentionis, ut loquuntur nostri. Nec enim existimandum est ab illa sede, quæ paternarum regularum & juris & æqui custodiam ab aliis exigere solet, alienas à commodis Ecclesiæ institutiones consultò proficisci. Etsi enim legibus ceteris non teneretur, à reatæ rationis legibus solvi non potest. Quare ita se gerere solet & debet ut prætermittat *clavem discretionis ante clavem potestatis*, quemadmodum loquitur Innocentius IV. Vnde fluxit vulgatum illud, usurpatum à Panormitano & à ceteris interpretibus, om-

nia in arbitrio Pontificis esse posita, *clavem non errante.* Eo sensu accipiendæ sunt Leonis IV. comminationes anathematis in eos qui mandata Romanorum Pontificum violaverint, quæ scilicet ab iis salubriter fuerint promulgata. Hæc sunt ejus verba relata ab Ivone è Concilio Leonis Papæ IV. Episcoporum LXXII. *Si quis dogmata, mandata, sanctiones, interdicta, vel decreta pro catholica fide, pro ecclesiastica disciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione sceleratorum, vel interdictione imminentium vel futurorum malorum, à sedis apostolicæ Præsule salubriter promulgata contempserit, anathema sit.* Eadem est sententia Gregorij VII. *Qui apostolicæ sedis saluberrimo præcepto obedire noluerit, idololatriæ peccatum incurrit, teste Samuele, & beato Gregorio adfructe.* Vnde patet manifestè, quod supra monui, alienum esse à proposito sedis apostolicæ ut in iustis decretis & fortasse perniciosis pareatur; cum in iis tantum quæ salubria sunt, & commoda, obedientiam exigat.

X. Paucis attingi recentiorum opiniones, ut unicuique constaret hoc quoque esse Summorum Pontificum consilium, ut iniquis rescriptis consensus non accommodetur, cum hæc sententia, à tot auctoribus expressa, nunquam ulla sedis apostolicæ censura perfricta fuerit. Sed si quis à me expectet ut quis fuerit in hac questione veterum sensus promam, nihil illultrius afferre possum eximio Facundi Hermianensis loco, qui summam quoque Romanorum Pontificum auctoritatem commendat. Agit de Vigilio Papa, quem impugnatores Trium capitulorum se consuluisse dicebant. *Ille, inquit Facundus, non in destructionem paternæ sententiæ, (id est, Papæ Leonis, & Synodi Chalcedonensis) sed potius in defensionem atque ultionem, primam accepit & maximam potestatem, nec aliquid contra veritatem, sed pro veritate plus ceteris consacerdotibus potest. Paulus enim dicit Apostolus: Non enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate. Quæ verba licet negotia fidei præcipuè respiciant, at tamen ad disciplinæ justum ordinem, qui pessumdari non debet, rectè quoque trahi possunt.*

XI. Ceterum observandum est, dispensationem ad jus divinum aut naturale non porrigi, ut ex Ivone docuimus, & farentur omnes Theologi, & saniores Iuris Canonici interpretes: quia Pontifici non licet jure suo aliquem ab obligatione juris divini & naturalis eximere, licet jura illa interpretari possit. Quare meritò Almainus glossarum auctores & plerisque Iuris Canonici interpretes arguit, quòd afferant ex causa Pontifici liberum esse ut circa jus illud dispen-

2. Beda in c. 9. Marti. c. 2. Scandalizaverit, de reg. juris. c. 2. de novi operis nunciat.

3. c. Si quando, de rescriptis.

4. c. Super litteris, de rescriptis.

Caietan. in tract. de auct. Papæ c. 27. Paladanus tract. de potest. Papæ. Turrocratica l. 1. de Ecclesiâ c. 106. d. 40. c. Si Papa. & dist. 21. c. In nomine Domini. & 70. cap. Si transierit. Iacobatus l. 8. art. 3. in 6. re. medio, & art. 12.

1. Innoc. & Host. in c. Quamvis, de contum. sylvestri in summa, verbo Papa p. 21.

3. Vassem. in c. Sicut, de jurjur.

4. Victoria de potest. Papæ & Conc. prop. 7. & Cordubensis de potest. Papæ q. 8.

Innoc. in c. Quamvis, de jurjur.

Panor. in c. Ven-

rabulum. dist. 16.

170. c. p. 2. de. c. 10. c. 11. d. 16.

170. d. 16.

Facundus Herm. l. 1. c. 1. pro defensionem. Trium capitulorum c. 4.

1. Ca. 11.

set. quod dicendi genus repudiari debet, nisi ad interpretationem & declarationem juris illius referatur. Qua de re graviter scripserunt Covarruias & Rebuffus noster variis in locis.

CAPVT XVI.

Synopsis.

I. De privilegijs agit, quibus derogatur Iuri Canonico, eximendo Capitula & monasteria ab Episcoporum jurisdictione. Monachi olim sub Episcopis.

II. Monasteria liberata olim ab Episcoporum potestate Decretis synodorum, & consensu regio. De hoc consensu hic agendum. qui adhibitus est in exemptione monasteriorum sancti Dionysij & Corbeia.

III. Decretorum regionum usus docetur à Marculfo: quo & exemptio ab Episcopis indulta confirmatur. & immunitates quadam jure regio conceduntur. Id etiam probatur à Flodoardo, & Synodo Suesionica. Effectus illius Decreti ostenditur à Carolo Calvo.

IV. Accessit auctoritas Summorum Pontificum, temporibus Gregorij Magni, cum regio consensu; quamvis plena exemptio à jurisdictione Episcopi tributa non sit. Adeo datus exemptionem indulsit monasterio Turonensi. Meminit regij Editti contra laicos. Regum tamen decreta ad confirmationem exemptionum pertinebant, à Pipino, & à Nicolao, qui precibus Regis & Episcoporum libertatem monasterij S. Carilefi firmavit.

V. Idem observatum à proceribus Galliarum, qui ex consensu Episcoporum decreto suo monasteria à se condita eximebant, & subiciebant Romanae Ecclesiae. Ivo requirit in istis privilegijs Episcopi consensum, apostolicam auctoritatem, & Regis Pragmaticam Sanctionem.

VI. Hinc profectum, ut tandem à sede apostolica monasteria exempta fuerint, ob immoderam Episcoporum, illis invidijs; ut docent Gregorius VII. & Alexander II. Tandem ex vero Pontificum arbitrio concessa sunt exemptiones. Quod displicuit Bernardo & ceteris ejus aevi.

VII. Crevit exemptorum numerus, simulque creverunt Episcoporum querela, ut patet à Durando.

VIII. Regi competere ut incommodis exemptionum profici curet. Novos Religiosorum ordines, nec novas Ecclesias, aut monasteria construi posse sine Regis consensu.

I. SOLET Iuri Canonico derogari non solum per dispensationes, sed etiam per varia privilegia quae à Pontificibus indulgentur. Ea cum varij generis sint, scilicet ad tempus, vel perpetua, & personalia, vel realia; hic tantum de iis breviter aliquid dicam quae corporibus perpetuo indulta sunt, verbi gratia, exemptiones monachorum & Capitulorum ab Episcoporum jurisdictione. Quae privilegia dispensationum nomine explicant Goffridus Vindocinensis & Bernardus. Certum est monachos aequè ac Clericos Episcopis subijci debere, ut definit

Concilium Chalcedonense canone quarto. Quod multis deinde canonibus confirmatum est, & in Gallia constitutum canonibus Concilij Agathensis & canone xix. Concilij Aurelianensis habiti anno quingentesimo undecimo: Abbates pro humilitate religionis in Episcoporum potestate consistant; & si quid extra regulam fecerint, ab Episcopis corrigantur. Quibus adhæsit Ecclesia Hispanica, quae de monachis observandum statuit quod Synodus Agathensis, vel Aurelianensis, nascitur decrevisse.

II. Sed paulatim ab eo jure recessum est, cum, studio fovendae quietis monasticae, ab Episcoporum potestate monasteria liberari & eximi ceperunt. Quod tamen in Gallia tentatum non fuit abique synodorum Decretis, & Regum nostrorum consensu: qui duo praestabant rescriptis suis, & exemptionis ecclesiasticae confirmationem, & in rebus temporalibus quamplurimas immunitates. Nolo diutius immorari in hoc negotio, quod virorum eruditiorum industria illustratum est, & nostram quoque operam expectat in secundo Tomo. Id tantum hic observasse sufficiet, invitis Principibus tot libertates monasteriis contra jus commune non fuisse concessas, imò verò eorum consensum & Decretum interpositum fuisse. Quod abundè testatum reddit Clodovei II. Regis privilegium monasterio sancti Dionysij collatum anno DCLIX. quo immunitatem à Landerico Episcopo Parisiensi & ab alijs Episcopis se petente datam rescripto suo confirmat, ita ut nullus Episcopus aliquam potestatem sibi in ipso monasterio usurpare praesumat. De bonis etiam huic monasterio collatis, & eorum immunitate, eodem rescripto cavet, adeo ut monasterio, & in rebus spiritualibus consensu suo, & in temporalibus pleno jure regio prospexerit. Hanc exemptionem ad omnia quae Abbates S. Dionysij in Gallia construerent monasteria Stephanus II. extendit, illaque apostolica sedi immediate subjecit anno septingentesimo quinquagesimo septimo. Bertefridus Ambianensis Episcopus, de consensu Coepiscoporum suorum, privilegium libertatis monasterio Corbeia à Clothario Rege condito concessit anno sexcentesimo sexagesimo quarto. Quod privilegium non solum Regis consensu, sed precibus quoque nitebatur: Dum tanti gloriosissimi Principis petitio intercessit, inquit ille. Quinetiam regio decreto confirmatum esse constat ex literis Theodorici Regis, qui electionem Erchemberti Abbatis probat secundum sanctum privilegium, quod ex regali munificentia & Sacerdotum concessione indultum est, de semetipsis eligere rectorem.

Concil. Chalcedonense c. 4. r. 1. d. 1. x. & in Gallia constitutum canonibus Concilij Agathensis & canone xix. Concilij Aurelianensis habiti anno quingentesimo undecimo.

Concil. Ilerd.

Exrat Proceprum Clodovei II. Concil. Gallia.

Extant diplomata T. I. Conc. Gall.